

Babayeva Ləman Hamlet qızı
Azərbaycan Milli İncəsənət Muzeyi
L.Memmedova23@yandex.ru

AZƏRBAYCAN-FRANSA MƏDƏNİ ƏLAQƏLƏRİNİN İNKİŞAFINDA MİLLİ İNCƏSƏNƏT MUZEYİNİN ROLU

Açar sözlər: Azərbaycan, Fransa, mədəni əlaqələr, sərgi, incəsənət

Key words: Azerbaijan, France, cultural relations, exhibition, art

Ключевые слова: Азербайджан, Франция, культурные отношения, выставка, искусство

XXI əsrdə dünya dövlətləri arasında mədəni, siyasi, iqtisadi əlaqələr son dərəcə artmaqdadır. Azərbaycan da öz növbəsində son illərdə dünyada gedən bir çox mədəni proqram və layihələrin fəal iştirakçısıdır.

Tarixin bütün dövrlərində Azərbaycan mədəniyyəti dünyanın qabaqcıl dövlətlərinin o,cümlədən Qərbin mədəniyyət beşiyi hesab edilən Fransanın diqqət mərkəzində olmuşdur.

Fransa ilə Azərbaycan arasındakı məsafənin böyük olmasına baxmayaraq ,iki ölkənin daima möhkəm mədəni və intellektual əlaqələri olmuşdur.Bu ölkələr arasında mədəni əlaqələr son dövrlərdə daha geniş şəkildədir və ölkəmiz üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir.Qərbi Avropanın aparıcı ölkələrindən olan Fransada mədəniyyətimizin təbliği dünya ölkələrinin ölkəmizlə,mədəniyyətimizlə daha yaxından tanış olması üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Azərbaycan-Fransa mədəni əlaqələrinin təşəkkülündə M.A.Şahtaxtinski, C.Hacıbəyov və Ə.Topçubaşovun xidmətləri xüsusi qeyd edilməlidir.AXC-nin süqutu nəticəsində mühacirlərin çox hissəsinin Fransaya üz tutması Azərbaycan-Fransa mədəni əlaqələrinin inkişafına təsirsiz ötüşməmişdir. Fransada mühacirətdə olan azərbaycanlılar mədəni əlaqələrin inkişaf etməsinə ciddi təşəbbüskarlıq göstərərək, ölkədə Azərbaycan mədəniyyətini tanıتماğa səy göstərirdilər. [4]

Sovet İttifaqının süqutu elan ediləndən üç həftə sonra Fransa rəsmi olaraq Azərbaycanın müstəqilliyini tanımışdır. Bu qərarı Türkiyədən sonra qəbul edən Fransa Bakıda öz səfirliyini açmışdır. Avropanın inkişaf etmiş dövlətlərindən biri olan Fransa həmin tarixdən başlayaraq, Azərbaycanla siyasi, iqtisadi və mədəni sahələrdə əməkdaşlığı davam etdirmişdir. Ancaq 1992-ci il martın sonundan 1993-cü ilin axırlarınadək Azərbaycan-Fransa münasibətlərində soyuqluq özünü göstərmiş,yalnız ulu öndər Heydər Əliyevin siyasi hakimiyyətə qayıdışından sonra ölkələr arasında münasibətlər yaxşılaşmağa doğru dəyişməyə başlamışdı.Hazırkı dövrdə ulu öndərin ləiqli davamçısı İlham Əliyev Azərbaycan-Fransan mədəni,siyasi,iqtisadi əlaqələrinin inkişafında mühüm addımlar atır.

Günümüzdə beynəlxalq münasibətlərdə cərəyan edən proseslər sübut edir ki,hər bir dövlətin dünya birliyində rolu və yeri hərbi,iqtisadi,geosiyasi,diplomatik resurslarla yanaşı mədəni,dünya ictimaiyyətinə göstərə biləcəyi intellektual və mənəvi-mədəni təsir imkanları ilə müəyyən edilir.

Bu gün dünyanın ən qabaqcıl ölkələrinin,həmçinin Fransanın ən məşhur muzeylərində Azərbaycan incəsənətinə xas müxtəlif maddi mədəniyyət nümunələri qorunub saxlanılır.Bu mədəniyyət nümunələri Azərbaycan mədəniyyətinin təbliğində və tanıtılmasında mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Fransa muzeylərində saxlanılan Azərbaycan sənətkarlıq nümunələrinin ən böyük qismini bədii toxuculuq məmulatları təşkil edir.Fransanın bir çox muzey və şəxsi kolleksiyalarında Azərbaycanın Şamaxı,Şəki,Gəncə,Naxçıvan və Təbriz kimi şəhərlərində toxunmuş yüzlərlə yüksək keyfiyyətli parçalarımız saxlanılır.

Parisin Dekorativ Sənətlər Muzeyində nümayiş etdirilən süjetli parçalarımız içərisində XVI əsrdə Təbriz toxucuları tərəfindən hazırlanmış üzərində qızılbaşlara məxsus paltar geyinmiş gənc atlı təsvir edilmiş ipək parça xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. [1]

Dünyanın ən çox ziyarət edilən muzeylərindən sayılan Luvr muzeyində Azərbaycanda məxsus toxuculuq məmulatları, həmçinin, saxsı, kaş, bədii metal,miniatür nümunələrimiz saxlanılır.Bunlardan 1330-1340-cı illərə aid edilən Firdovsinin "Şahnamə" əsərinə çəkilmiş üç miniatür xüsusi maraq doğurur. Muzeydə nümayiş olunaa 1190-cı il tarixli orijinal fiqurlu bir qab xüsusi ilə diqqəti cəlb edir.

Hazırda Azərbaycanın ən dəyərli xalçaları Parisin Dekorativ sənətlər muzeyində və Luvr muzeyində qorunub saxlanılır.

İyul ayının 2-də YUNESKO-nun Ümumdünya İrs Komitəsinin 43-cü sessiyası çərçivəsində çərçivəsində Azərbaycan Milli Xalça muzeyində "Azərbaycan mədəni irsi Luvr Muzeyində" adlı sərgi təşkil edilmişdir. Sərgidə Luvr muzeyindən gətirilmiş XVIII əsrin sonu XX əsrin əvvəllərinə aid nadir Azərbaycan xalçaları nümayiş etdirilir. Bu sərginin təşkil edilməsi, Luvr kimi dünya şöhrətli muzeydə Azərbaycan incəsənətinə aid xalçaların qorunub saxlanması Azərbaycan-Fransa mədəni əlaqələri baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Azərbaycanın bir çox muzeylərində Fransa incəsənətinə xas mədəniyyət nümunələri qorunub saxlanılır.

Azərbaycan Fransa mədəni əlaqələrinin inkişafında Azərbaycan Milli İncəsənət muzeyinin rolu böyükdür. Ölkənin əsas mədəniyyət ocaqlarından olan Milli incəsənət muzeyi Fransa incəsənətinə xas zəngin kolleksiyaya sahibdir. Bu kolleksiya əsasən XVII əsrdən XX əsrin əvvəllərinə qədərki dövrü əhatə edir.

Muzeydə Fransa incəsənətinə məxsus rəngkarlıq, qrafika, heykəltarlıq nümunələri, metal əşyaları, çini, toxuma, mebel aksesuarlarından ibarət üç yüzdən artıq eksponat var. Bunların arasında XVIII əsrdən XX əsrin əvvəllərinə qədərki dövrü əhatə edən, mövzuları əsasən bibliyadan və antik mifalogiyadan götürülmüş sujetləri olan rəngkarlıq nümunələri tutur.

Burada məşhur Barbizon məktəbinin nümayəndələrinin (Jül Düpre) rəsmi portret janrında və (Jan-Jozef Benjamen-Konstan) romantik üslubda çalışan rəssamların, həmçinin XIX-XX əsr təsviri sənətində axtarış və yeniliyə meyilli müəlliflərin əsərləri saxlanılır.

Muzeyin Fransaya aid qrafik kolleksiyasına XVII-XIX əsrlərə aid 100-dən artıq əsər daxildir. Buraya Fransanın məşhur qravür ustalarının Jan Dolle, Qeorq Ville, Jak Kallo, Nikolya de Larmessen de Rober Qayyar və s. nin əsərləri daxildir.

Heykəltarlıq kolleksiyası əsasən interyerlərin bəzədilməsi üçün nəzərdə tutulan kiçik həcmli əsərlərlə təmsil edilir. Heykəllərin bir çoxunun müəllifi XIX əsrin məşhur fransız heykəltəraşı Mari-Rozil Bonerdir.[3]

2012-cı ildə martın 10-da Azərbaycan Milli İncəsənət Muzeyində Heydər Əliyev Fondunun təşəbbüsü və dəstəyi ilə "Fransa inciləri. Fransız incəsənəti Renessansdan bu günədək" mövzusunda sərgi açılmışdır. (Şəkil 1)

Şəkil 1. Fransa inciləri. Fransız incəsənəti Renessansdan bu günədək.

Sərgidə nümayiş etdirilən eksponatların mühüm hissəsini Versal sarayından, Luvr və Orse muzeylərindən, Pompidu Mərkəzindən, Fransa Milli Kitabxanasından gətirilmiş əsərlər təşkil etmişdir. Burada həmçinin Paris şəhərinin məşhur Karnavale Muzeyi, Kiçik Saray, Moda və Geyim, Konyak Je və Romantik Həyat muzeylərinin möhtəşəmliyi ilə seçilən əsərləri təqdim edilmişdir. Bundan başqa burada Nant, Kan, Ruan, Amyen, Strasburq, Reyms, Bezanson, Dijon, Lion, Qrenobl, Perpinyan, Monpelye, Eks-an-Provans, Nitsa, Ayaçço və digər şəhərlərin muzey eksponatlarından nümunələr də tamaşaçıların ixtiyarına verilmişdir.[2]

Nümayiş olunmuş sənət əsərlərinin miqyasına və müxtəlifliyinə görə nadir olan "Fransa inciləri. Fransız incəsənəti Renessansdan bu günədək" sərgisində bu ölkənin sənət adamlarının yüksək yaradıcılıq ənənələri, ideyaları, zövqləri müxtəlif texnikalara malik xalçaçılıq, təsviri incəsənət nümunələri, dekorativ sənət əşyaları, qravürə və fotoşəkillər vasitəsilə təqdim edilmişdir. Bu sərgi Fransanın bütün dünyada şöhrət tapmış zəngin mədəniyyətini nümayiş etdirməklə bərabər, onun qədim tarixinə də bir səyahət kimi yadda qalmışdır. Xronoloji ardıcılıqla təqdim olunan eksponatlar Renessansdan bu günədək fransız mədəniyyətinin inkişafını izləmək imkanı vermişdir.

Bu sərgidə ilk dəfə olaraq Fransanın ən məşhur sənət korifeyləri olan Pussen, Qryoz, İnqr, Deqa, Brak, Otonyel, Roden kimi sənət ustalarının boyakarlıq və heykəltarlıq əsərlərini, incəsənət əşyalarını, qobelen və qravürələri bir yerdə nümayiş etdirilmişdir. Dünyanın mədəniyyət beşiyi hesab edilən Fransanın İntibah çağlarından ötən əsrədək zəngin mədəni inkişaf dövrünü əhatə edən bu sərgi ölkəmizdə böyük maraqla qarşılanmış, Azərbaycan mədəni həyatında mühüm iz buraxmışdır.

2016-cı il Multikulturalizm ili, Milli İncəsənət muzeyinin 80 illik yubileyi ərəfəsində muzeydə keçirilən "Fransa İncəsənəti" (Azərbaycan Milli İncəsənət Muzeyinin kolleksiyasından) adlı sərgi də həmçinin, böyük marağa səbəb olmuşdur. (Şəkil 2). Sərgidə Muzeyin Fransa incəsənətinə adi rəngkarlıq, qrafika, heykəltarlıq, çini kolleksiyasından ən parlaq nümunələr nümayiş etdirilmişdir. Sərgidə muzeyin rəngkarlıq kolleksiyasına aid məşhur

Şəkil 2. Fransa İncəsənəti. (Azərbaycan Milli İncəsənət Muzeyinin kolleksiyasından)

əsərlər, nadir qrafik əsərlər, XVI-XIX əsrdə məşhur fransız ustalarının yaratdıqları qobelenlər, fil sümüyü, ipək ,inkrustasiya olunmuş ağac və kağızdan hazırlanmış və ilk dəfə nümayiş etdirilən yelpik kollekiyası böyük marağa səbəb olmuşdur. Sərgidə elm və sənət nümayəndələri, Fransanın Azərbaycanadakı diplomatik səfiri Orelia Buşez də iştirak etmişdir. [3]

Milli İncəsənət Muzeyi 4 iyul 2019-cu ildə həmçinin, Bakıda keçirilən UNESCO-nun Ümumdünya irs Komitəsinin 43-cü sessiyası çərçivəsində, Fransanın ölkəmizdəki səfirliyinin ,AMEA Rəyasət Heyətinin ,Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutunun dəstəyi ilə Fransa-Azərbaycan arxeoloqlarının birgə tədqiqatlarının nəticələrini üzündə əks etdirən sərgiyə ev sahibliyi etmişdir. Burada 10 il ərzində iki ölkənin arxeoloqlarının apardığı birgə tədqiqatlar nəticəsində əldə olunmuş, tarixi baxımdan mühüm əhəmiyyət kəsb edən mühüm ,nadir tapıntılar nümayiş etdirilir. (Şəkil 3)

Azərbaycan və Fransa mədəni əlaqələrinin öyrənilməsi, araşdırılması və qarşılıqlı mədəni əlaqələrin yüksək şəkildə inkişafı o baxımdan günümüzdə böyük əhəmiyyət kəsb edir ki, Fransa ermənilərin kütləvi şəkildə yaşadığı ərazilərdən biridir və burada Azərbaycan mədəniyyətinin təbliğinin bir növ onların mədəniyyətimizi saxtalaşdırmaq ənənəsinə qarşı çıxmış olur.

Azərbaycan Fransa mədəni əlaqələri nəinki Azərbaycan mədəniyyətinin Fransada təbliği üçün vacibdir, həmçinin qərbin mədəniyyət beşiyi sayılan Fransa mədəniyyətinin Azərbaycan mədəniyyətinə təsir mühüm nəticələrə gətirib çıxarır.

Şəkil 3. Fransa-Azərbaycan arxeoloqlarının birgə tədqiqatlarının nəticələri.

Ədəbiyyat:

1. Rasim Əfəndiyev, Toğrul Əfəndiyev. Azərbaycan İncəsənəti Dünya muzeylərində. Bakı 2009.
2. Fransanın inciləri (Fransız incəsənəti və mədəniyyəti renesansdan bu günədək). ADAGP 2012.
3. Fransa İncəsənəti (Azərbaycan Milli İncəsənət Muzeyinin kolleksiyasından). Azərbaycan Milli İncəsənət Muzeyi .Bakı 2016.
4. <http://sesqazeti.az/news/kivdf/361930.html>

The role of the National Museum of Art in the development of cultural relations between Azerbaijan and France

Summary

The cultural ties between Azerbaijan and France, whose history spans more than three hundred years, have allowed both nations to get to know each other better and closer. The Azerbaijan National Museum of Art plays an important role in the development of cultural ties between these countries. Over the years, French art exhibitions have been organized in the museum. It is also one of the main cultural centers of the country, which has a rich collection of French art. On December 18, 2018, after a major overhaul, the third building of the museum was opened. It has three rooms in a permanent exposition, demonstrating French art. In this article, you can learn more about the role of the National Museum of Art in the development of cultural relations between Azerbaijan and France.

Роль Национального музея искусств в развитии культурных связей между Азербайджаном и Францией

Резюме

Культурные связи между Азербайджаном и Францией, история которых насчитывает более трехсот лет, позволили обоим народам лучше и ближе познакомиться друг с другом. Азербайджанский Национальный Музей Искусств играет важную роль в развитии культурных связей между этими странами. В разные годы в нём были организованы Французские художественные выставки. Также он является одним из главных культурных центров страны, обладает богатой коллекцией французского искусства. 18 декабря 2018 года после капитального ремонта был открыт третий корпус музея. В нём три зала в постоянной экспозиции, демонстрируют французское искусство. В этой статье можете подробнее узнать о роли Национального музея искусств в развитии культурных связей между Азербайджаном и Францией.

Rəyçi: dos. Ə. Əliyev